

TOMASZ BIAŁY
*Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie
w Poznaniu*

POLSKO-DUŃSKI PROJEKT DORADCZY „ROLNICTWO ŚRODOWISKOWE”. ETAP III.

Dnia 1 grudnia 1996 roku nastąpiło oficjalne rozpoczęcie realizacji trzeciego etapu polsko-duńskiego projektu pn. „Rolnictwo środowiskowe”. Wcześniejsze etapy projektu realizowane były od 15 sierpnia 1994 do 30 września 1995 - etap pierwszy oraz od 1 października 1995 do 15 sierpnia 1996 - etap drugi. Realizacja etapu trzeciego zakończona zostanie 31 października 1997.

Polsko-duński projekt rolnictwa środowiskowego jest wynikiem podpisanego porozumienia pomiędzy ministerstwami rolnictwa Danii i Polski i ma za zadanie promowanie metod produkcji rolniczej, które uwzględniając dobro środowiska naturalnego są jednocześnie uzasadnione ekonomicznie.

Osiągnięcie tego celu możliwe będzie poprzez przygotowanie służb doradczych oraz systemu edukacji rolniczej w taki sposób, aby możliwe było właściwe wprowadzanie przez doradców nowoczesnych i opłacalnych technologii produkcji w gospodarstwach rolniczych.

Projekt przewidziany jest do realizacji w gospodarstwach indywidualnych dużych i małych, które mają realną szansę i warunki adaptacji do nowej sytuacji będącej rezultatem wprowadzania gospodarki wolnorynkowej w Polsce. Zadania stawiane przez projekt realizowane są bezpośrednio w gospodarstwach rolnych 460 rolników, na terenie 9 województw.

Projekt Rolnictwa Środowiskowego, we wszystkich swoich etapach, finansowany jest przez Ministerstwo Rolnictwa i Rybołówstwa Królestwa Danii, wykonawcą w Polsce ze strony duńskiej jest Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego w Skejby - Dania, a instytucją koordynującą projekt ze strony polskiej na terenie kraju było Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie w Poznaniu.

Dnia 29 stycznia 1996 roku Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie podpisało umowę na dofinansowanie realizacji projektu „Rolnictwo Środowiskowe - Polska 1994” z Fundacją Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA).

W wyniku realizacji projektu umowa ta została przedłużona, a datę zakończenia finansowania przewidziano na 31 lipca 1997.

Wkładem strony polskiej w realizację projektu jest:

- praca doradców, którzy wykonywali zadania przewidziane do realizacji w ramach projektu,
- finansowanie w 50% zakupionego sprzętu do prowadzenia demonstracji polowych,
- finansowanie kosztów transportu i noclegów specjalistów z Danii.

Strona duńska zakupiła dla każdego doradcy uczestniczącego w projekcie po jednym zestawie komputerowym, w skład którego wchodziła drukarka oraz niezbędne oprogramowanie. Ośrodki Doradztwa Rolniczego, które uczestniczą w projekcie otrzymały sprzęt służący do zakładania i prowadzenia doświadczeń polowych. W skład sprzętu do doświadczeń polowych wchodzi opryskiwacz poletkowy, rozrzutnik do nawozów mineralnych, narzędzia służące do wytyczenia doświadczenia w terenie. W skład zestawu wchodzi również odzież ochronna i opryskiwacz plecakowy. Strona duńska opłaciła również pobyt doradców na szkoleniu organizowanym w ramach projektu w Danii. Szkolenia doradców w kraju dofinansowane zostały ze środków Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa.

Obecnie projekt realizowany jest na terenie następujących województw:

- bydgoskiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie,
- koszalińskiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Boninie,
- leszczyńskiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Lesznie,
- toruńskiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku,
- legnickiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Legnicy,
- poznańskiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Sielinku,
- łomżyńskiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie,
- siedleckiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Siedlcach,
- ostrołęckiego z udziałem Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Ostrołęce.

Na terenie wyżej wymienionych województw zadania objęte projektem realizują doradcy ODR pracujący na terenie tych województw.

Obok Ośrodków Doradztwa Rolniczego, w realizacji projektu uczestniczą również następujące instytucje:

- Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach
- Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu
- Instytut Melioracji i Użytków Zielonych w Falentach
- Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin, Wojewódzki Inspektorat w Koszalinie

- Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Koszalinie
- Zespół Szkół Rolniczych w Świątkach k.Szczecinka
- Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin, Wojewódzki Inspektorat w Bydgoszczy
- Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Bydgoszczy
- Zespół Szkół Rolniczych w Chojnicach
- Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza - Leszno
- Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza - Toruń
- Centrum Doskonalenia Nauczycieli Szkół Rolniczych w Brwinowie
- Instytut Melioracji i Użytków Zielonych - Falenty

Głównym celem projektu jest promowanie rolnictwa sprzyjającego środowisku, z jednoczesnym uwzględnieniem czynników ekonomicznych, poprzez wzmocnienie doradztwa i edukacji. W ramach projektu współpraca obejmowała:

- poprawienie sposobów przechowywania i składowania nawozów organicznych w gospodarstwie rolnym,
- poprawienie wykorzystania nawozów organicznych i mineralnych,
- promowanie zmianowania i odmian, które sprzyjają lepszemu wykorzystaniu nawozów, spadkowi zachwaszczenia i spadkowi pojawiania się szkodników i chorób,
- promowanie stosowania zmniejszonych dawek środków ochrony roślin
- promowanie zdrowych dla środowiska zasad rolnictwa,
- stworzenie programu komputerowego umożliwiającego opracowanie planów ochrony roślin, planów pól i planów nawożenia w gospodarstwie rolnym,
- upowszechnienie działań doradczych realizowanych w ramach projektu w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego na terenie całego kraju,
- upowszechnienie zagadnień i wyników przeprowadzonych działań w ramach projektu w szkołach rolniczych.

Program projektu obejmuje realizację następujących zadań:

1. Zorganizowanie i przeprowadzenie szkolenia dla doradców Ośrodków Doradztwa Rolniczego oraz nauczycieli szkół rolniczych nt. obsługi programu komputerowego „AGRONOM” wersja 1.0.
2. Opracowanie wersji 1.2 programu komputerowego „AGRONOM”.
3. Szkolenie w zakresie wykorzystania nawozów organicznych oraz wspierania w tworzeniu płyt obornikowych przeznaczonych do demonstracji.
4. Szkolenie doradców w zakresie przygotowania listów uprawowych oraz krótkich informacji telefonicznych.

5. Przeprowadzenie doświadczeń polowych w zakresie właściwego stosowania nawozów mineralnych i pestycydów.
6. Założenie doświadczalnych wieloletnich użytków zielonych.
7. Przeprowadzenie prostych doświadczeń nt. żywienia zwierząt.
8. Organizacja spotkań tematycznych z rolnikami.

Program komputerowy „AGRONOM”, jest programem stworzonym w środowisku „WINDOWS”, pozwala na tworzenie planów ochrony roślin i nawożenia w gospodarstwach rolnych, wyliczenie opłacalności produkcji z hektara danej uprawy. Wykonane plany pozwalają na uzyskanie informacji o gospodarstwie, o wysokości nawożenia pod poszczególne uprawy, ilości stosowanych środków chemicznych, kosztach produkcji roślin w odniesieniu do poszczególnych pól. Tworząc w każdym roku plany dla gospodarstwa użytkownik tworzy bazę informacji o gospodarstwie.

W latach 1995/96, powstała aplikacja do programu Excel pod nazwą „FIELDPLW”, która pozwalała na tworzenie planów ochrony roślin i nawożenia dla gospodarstwa. Aplikacja ta wykorzystywała założenia podobnego programu stosowanego w Danii. Aplikacja „FIELDPLW”, nie pozwalała na stworzenie pełnej bazy danych nawozów sztucznych oraz środków ochrony roślin. Ograniczeniem był sprzęt komputerowy, który zazwyczaj posiadają doradcy.

W latach 1996/97 podjęto pracę nad samodzielnym programem, który pozwalałby na stworzenie dużych baz danych nawozów sztucznych oraz pełnej bazy danych środków ochrony roślin - odpowiednik zaleceń opracowywanych i wydawanych przez Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu. Program pod nazwą „AGRONOM” powstał we współpracy z Instytutem Ochrony Roślin, Instytutem Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa i Krajowym Centrum Doradztwa Rolniczego w Skejby - Dania, w ramach projektu finansowanego przez FAPA i Ministerstwo Rolnictwa i Rybołówstwa Danii. Obecna wersja programu „AGRONOM” to wersja 1.2.

Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie w Poznaniu przeprowadziło trzynaście jednodniowych szkoleń dla użytkowników programu „AGRONOM”. Uczestniczyło w nich 158 osób. Byli to doradcy Ośrodków Doradztwa Rolniczego z terenu całego kraju, pracownicy Okręgowych Stacji Chemiczno-Rolniczych, Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin oraz nauczyciele Szkół Rolniczych. Do chwili obecnej Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie w Poznaniu przesłało lub przekazało nieodpłatnie osobom, które wyraziły chęć korzystania z programu „AGRONOM” 250 instalacji programu, jednak ogólna liczba użytkowników przekracza 250 osób, gdyż program ten jest przekazywany nieodpłatnie, z możliwością dalszego kopiowania programu innym osobom przez użytkownika. O praktykach takich świadczą zapytania telefoniczne kierowane

bezpośrednio do Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie w Poznaniu, przez użytkowników, którzy program otrzymali od użytkowników pierwotnych.

Obecnie w fazę praktycznej realizacji wchodzi budowa płyt obornikowych. Przed przystąpieniem do budowy doradcy zapoznali się z zasadami budowy takich obiektów, lokalizacją i warunkami jakie powinna taka budowla spełniać.

W maju br zorganizowane zostało przez Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie w Poznaniu seminarium pt. „Magazynowanie nawozów organicznych pochodzenia zwierzęcego”. W seminarium uczestniczyli doradcy z Ośrodków Doradztwa Rolniczego, w których realizowany jest projekt.

Problematyka zaprezentowana na seminarium to:

- „Wykorzystanie nawozów organicznych - duńskie przepisy i doświadczenia”;
- „Usytuowanie i pojemność płyty obornikowej”;
- „Termin stosowania nawozów organicznych”;
- „Wykorzystanie azotu z nawozów organicznych”;
- „Duńskie doświadczenia w budowie płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę”;
- „Budowa płyty obornikowej - polskie doświadczenia”;
- „Opracowywanie planów magazynowania nawozów organicznych”;
- „Problemy z zanieczyszczeniem wody w Polsce”.

Wykłady prowadzili doradcy z Krajowego Centrum Doradztwa Rolniczego w Skejby - Dania, Anders Fredenslund i Tage Sams oraz Jan Pietrzak - pracownik Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych.

W wyniku spotkań z doradcami i rolnikami podjęto decyzję o budowie sześciu płyt obornikowych na terenie trzech województw, po dwie płyty na województwo. Płyty zostaną wybudowane do końca 1997 roku na terenie działalności Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Boninie, Minikowie i Przysieku.

Podobnie jak w poprzednich dwóch etapach również w etapie trzecim realizacji projektu, zorganizowane zostały warsztaty pt.: „Listy uprawowe - nowa forma doradztwa”. W warsztatach uczestniczyli doradcy z Ośrodka Doradztwa Rolniczego Szepietowo, Ostrołęka, Siedlce, Piotrowice i Sielinko, którzy w swoich ODR-ach podjęli się przygotowywania „Listów uprawowych” dla rolników.

W Ośrodkach Doradztwa Rolniczego, w których w etapach poprzednich, w ramach projektu, doradcy podjęli się zadania opracowywania „Listów uprawowych”, zadanie to również kontynuowano.

W sezonie wegetacyjnym 1996/97, w ramach projektu założone zostały doświadczenia demonstracyjne dla roślin w uprawie polowej oraz doświadczenia na wieloletnich użytkach zielonych.

Założone doświadczenia demonstracyjne obejmowały następujące tematy:

- „Redukcja dawek herbicydów w pszenicy jarej”
- „Redukcja dawek herbicydów w uprawie mieszanek zbożowych”
- „Redukcja dawek herbicydów w jęczmieniu jarym”
- „Zróżnicowanie dawek azotu w uprawie jęczmienia jarego”
- „Zróżnicowanie dawek fungicydu w ochronie pszenicy ozimej”
- „Porównanie odmian jęczmienia jarego i ich mieszaniny”
- „Porównanie odmian pszenicy ozimej”

Doświadczenia demonstracyjne na wieloletnich użytkach zielonych obejmowały zastosowanie dwóch mieszanin traw z koniczyną białą. Istotne w tych doświadczeniach było sprawdzenie reakcji tych mieszanin na warunki polskie (były to mieszaniny duńskie), oraz właściwe zaplanowanie wykorzystania tak założonego pastwiska.

W ramach projektu zostało założonych:

- 20 doświadczeń polowych i 2 doświadczenia łąkarskie w ODR Przysiek
- 10 doświadczeń polowych i 2 doświadczenia łąkarskie w ODR Bonin
- 10 doświadczeń polowych i 2 doświadczenia łąkarskie w ODR Minikowo
- 10 doświadczeń polowych w ODR Leszno
- 8 doświadczeń polowych w ODR Szepietowo
- 4 doświadczenia polowe w ODR Ostrołęka
- 5 doświadczeń polowych w ODR Legnica
- 3 doświadczenia polowe w ODR Siedlce

Wyniki doświadczeń polowych zademonstrowane zostały rolnikom na organizowanych w ramach projektu tzw. „Dniach pola”, w których uczestniczyli rolnicy, przedstawiciele rolniczych firm handlowych, pracownicy Okręgowych Stacji Chemiczno-Rolniczych i Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin, przedstawiciele samorządu lokalnego i doradcy Ośrodków Doradztwa Rolniczego.

W ramach projektu doradcy z Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Lesznie i Przysieku założyli doświadczenia żywieniowe u rolników prowadzących produkcje tuczników. Każdy z rolników, u którego założone zostały doświadczenia, otrzymał dawki żywieniowe dla grupy wiekowej do 25 kg, do 50 kg i do zakończenia tuczu. Dawki żywieniowe ułożone zostały na bazie pasz z gospodarstwa uzupełnione o dodatki mineralne, witaminy i koncentraty. Rezultaty doświadczeń żywieniowych będą znane w miesiącu wrześniu, kiedy to doświadczenia te zostaną zakończone.

Ważnym zadaniem realizowanym w ramach projektu była organizacja spotkań z rolnikami uczestniczącymi w realizacji projektu, na których omawiane

były zagadnienia bezpośrednio dotyczące produkcji roślinnej, nawożenia i ochrony roślin. Spotkania z rolnikami pozwoliły na zawiązanie nieformalnych grup rolników. Były to swego rodzaju kluby dyskusyjne, w ramach których rolnicy spotykali się od marca do lipca - tzn. w okresie wegetacji roślin na polu.

Podsumowując opinię na temat zadań realizowanych w ramach projektu, można stwierdzić, że cieszy się on dużym powodzeniem zarówno wśród rolników jak i doradców.

O zainteresowaniu projektem ze strony rolników może świadczyć fakt, że w przeciwieństwie do etapu I, w etapie III doradcy nie mieli żadnych problemów z przekonaniem rolników do tego, aby w ich gospodarstwach założyć doświadczalnia demonstracyjne. Niejednokrotnie rolnicy sami proponowali założenie doświadczalni na konkretny temat.

Program „AGRONOM” tworzony w ramach projektu okazał się narzędziem, który może ułatwić pracę doradcy z zakresu ochrony roślin i nawożenia.

Budowa płyt obornikowych, które mają pomóc we właściwym wykorzystaniu nawozów organicznych, a jednocześnie przyczyniają się do ochrony środowiska, okazała się bardzo istotnym zagadnieniem, zwłaszcza w sytuacji polskiego rolnika, który w związku z planowanym przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, będzie zmuszony dostosować swoje gospodarstwo do wymogów jakie będą stawiane przed nim przez przepisy związane z właściwym przechowywaniem i wykorzystaniem nawozów organicznych.